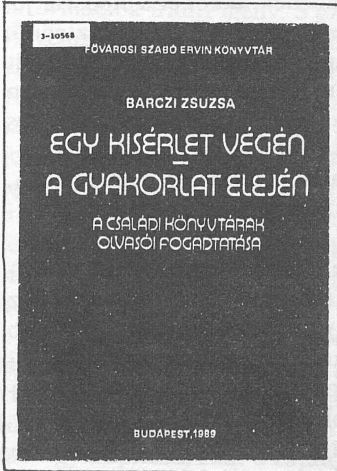

SZEMLE

BARCZI Zsuzsa: Egy kísérlet végén — a gyakorlat elején. A családi könyvtárak olvasói fogadtatása Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Bp. 1988. 110. p.

Engem meggyőzött *Barczy Zsuzsa* könyve arról, hogy a családi- és kétfedeles könyvtárak a többség választási szokásaihoz igazodnak. Azokhoz a választási szokásokhoz, amelyek tartalmukban meglehetősen körülhatárolhatatlanok, s inkább funkciójukban — pl. felüldülés vagy elmélyülés — mint témájukban felismert és konkretizálódott olvasási igényeket fejeznek ki.

A kísérleti jellegű állományfeltárás segítséget ad a választáshoz, az eligazodáshoz. A kiemelt, tematikus állományrészek felhívóak, reklám-jellegűek, a könyvtár barátságos, családias elrendezése kommunikációra ins-

pirál, s korosztályok egymás mellett élésére ad lehetőséget. A szerző is utal a “könyvtár a kultúra temploma” mítosz problematikussá válására, s joggal teszi ezt. Napjainkban kerülnek felszínre azok a társadalom mélyében már régóta élő folyamatok, amelyek kikezdi a mesterséges gátakat, az intézményi korlátokat és az élet sokrétűségének igyekeznek teret adni. “Átjárás” keletkezik az intézményi tevékenységek, sőt, maga a kultúra vagy műveltség korábban csupa nagybetűvel értendő szférái — pl. hétköznapi és ünnepi kultúra — között is. S lassan — nyilvánvalóan a lakosságnak jobban tetsző intézményi tevékenység hatására — megváltozik az intézmények image-a is, s a könyvtárak, a múzeumok többsége, tömegeket kiszolgáló része már nem a csend és a fegyelmezetttség, hanem az információszerzés és kreativitás, a társadalmi érintkezés színtereivé is válhatnak. A Pompidou-könyvtár látogatójának csúcsidőben vigyáznia kell, hogy rá ne lépjen a földön is ülő, sőt fekvő olvasó-jegyzetelő emberekre. Egy amszterdami múzeum a felfújható óriásjátékon játszó gyerekek kacagásától és rohángálásától hangos, miközben a németes pedantériához szoktatott magyar értelmiségi a nem kronológikus rendben feltárt anyag meghökkentő és gondolatébresztő vonzásába kerül. Ez a mentalitás szabadabb, demokratikusabb viszonyokat tükröz, azt, hogy az ember — az olvasó, a néző, a látogató stb. — a legfontosabb, érte van mindaz, amit az intézmény nyújt, az intézmény neki kíván hasznossá és még hasznosabbá válni, s az ő jó közérzetéért — s nem egy elképzelés igazolásáért vagy egy intézmény belső logikájáért — honosít meg újabb és újabb elképzeléseket. S arról is árulkodik persze ez a mentalitás, hogy ott a használók nem juttatásban részesülő — elnézést a kifejezésért — leboldogított emberek, hanem adófizetők, akik alapvetően meghatározhatják az intézmény sorsát.

Ma korábbi kategóriáink átértékelési kényszerét éljük. A társadalmi visszaigazolás mértéke rákényszerít bennünket arra, hogy ne csak a szakemberek, hanem a laikus többség fejével is gondolkozunk. A többségével, akiknek együttműködése, igenlése szakmák fennmaradásának vagy gyökeres megváltozásának kérdése lehet. S ha egy új módszer — jelen esetben a témacsoportok szerinti állományfeltárás — jobban szolgálja a többség igényeit, mint a hagyományos és hatására többet is kölcsönöznek, akkor ez a módszer jó, alkalmazandó és a gyakorlatban — mint azt a könyv címe is sugallja — elterjesztendő. Nem *mindenütt* és *minden helyett* persze. A kisebbség, vagyis az érdeklődését, igényeit pontosan megfogalmazni tudó olvasó, akinek a könyvtár munkaeszköz, szakkönyvtárban megtalálja a neki kellőt. Ezek a könyvtárak már más logika szerint működnek. Az egyes könyvtárak típusa, funkciója, olvasói tábora nyilvánvalóan meghatározza az alkalmazandó módszerek körét, ezért szó sincs itt mindenütt alkalmazható újításról, de arról igen, hogy a vizsgáltakhoz hasonló adottságú könyvtárak e módszer alkalmazásával is növelhetik teljesítőképességüket.

A közművelődési könyvtárakat használók többsége a választásnál segítségre szorul s a könyvtárba bátorításért, emberi szóért is megy. Ezért üdvözölhető örömmel az állományfeltárás és gyarapítás új módszere, s abban, hogy ez a gyakorlatban szélesebb körben is elterjedjen majd, bizonyára érdemei lesznek Barcsi Zsuzsa könyvének is, aki megbízhatóan, tényekkel és adatokkal, de szubjektív megnyilatkozásokkal — interjúrészletekkel — is bizonyítja az új típusú működés pozitív olvasói fogadtatását.

A hatásvizsgálat tehát egy kísérletet igazol eredményesnek — legalábbis abban a körben, amelyikben a szerző megfigyelte működését: négy budapesti lakóterületi közművelődési könyvtárban. A pozitív fogadtatás — a jobb közérzetet visszaigazoló interjúrészletek mellett — leginkább a témacsoportok szerinti választás 70% feletti aránya tükrözi, a betűrendi ill. a szakrendi források tízegynéhány százalékos arányával szemben. Hangot kell azonban adnom egy hiányérzetnek is. A tanulmány adatai széles körre, sőt, a lehető legszélesebb körre terjednek: a kölcsönzött dokumentumok jellegük szerinti megoszlásától, a választást befolyásoló tényezőktől az állomány forgalmát, használati értékét, teljesítőképességét kifejező mutatókig, s természetesen az olvasótábor széles körű jellemzéséig, de szigorúan csak a vizsgálati körre koncentrálnak. Így nem tudni, mihez képest alakulnak úgy az eredmények, ahogyan. Nincsenek viszonyítási pontok. Csak valószínűsíthetem, hogy a vizsgálat lehetőségei nem terjedhettek ki szélesebb körre, s nem volt mód kontrollcsoportként hagyományos elrendezésű könyvtárakkal összehasonlításokat tenni. Kár, mert ez még meggyőzőbbé tehetné az új állományelrendezés pozitív hatásait. A kétfedeles könyvtárak adatai számomra azért voltak izgalmasabbak, mint a családi könyvtáraké, mert tükröztek egyfajta viszonyítást. Ezért is jó, hogy az interjúk itt készültek. De az pl., hogy a gyerekek jobban szeretik a számukra kialakított övezetet, mint ha az nem lenne, önmagában evidenciának tűnik, s nem tudni, hogy a családi és kétfedeles könyvtárakban nő-e, s ha igen, milyen mértékben a gyermekolvasók száma, mint ahogy azt sem, hogy több család “honorálja-e” beiratkozással a toleráns, gyermekszertető légkört, mint másutt? S felvetődhet: milyen jó lett volna a könyvtár közművelődési tevékenysége egészében látni az új típusú elrendezést, s megtudni, hogyan hat mindez a könyvtáron belüli és a környezetével történő kommunikációra? A gonddal kimunkált adatok ebben az összevetésben nyernék el igazi értelmüket, bár így is kétségtelenül igen hasznosak,

hiszen a könyvtárosoknak komoly gyakorlati segítséget adnak saját munkájuk elemzéséhez.

A vizsgálat izgalmas tanulságai közé tartozik az, hogy megnövekszenek az ismeretközli irodalom esélyei, ha tematikus csoportokban, szépirodalommal együtt kerülnek az olvasók elé. Kiegészíti ezt az eredményt az a megállapítás, hogy igazolt a közhasznú információk iránti igény. S ez az, amire az állománygyarapításnál fokozottabban kell figyelni, s amihez nagyon kell ismerni a könyvtár társadalmi környezetét, az olvasótábor élethelyzetét, problémáit, igényeit. A felnőttek általában konkrét — legyen az gyakorlati, elméleti vagy lelki — problémájuk megoldásához keresnek segítséget, mintát, s ezek kiindulópontja meglehetősen gyakran gyakorlati kérdés. “Az életvitelemet szeretném jobbá tenni, hogy az, amiben élek, az valahogy kicsit gördülékenyebb legyen” — mondja egy reklámügymintázó-olvasó, aki családját, gyerekei nevelését tartja a legfontosabbnak. S ha ehhez friss, naprakész információkat és még szakemberekkel való találkozási lehetőséget is kap a könyvtárban, akkor ez az intézmény az ő életében fontossá és behelyettesíthetetlené válik, amiért áldozni is képes. Mert helyzetünket tudva még erre is sor kerülhet...

Nem hallgatja el a könyv az új módszer okozta nehézségeket sem, melyek közül a legfigyelemreméltóbb az, hogy az egyes könyvek olykor nehezebben találhatók meg, mint a hagyományos elrendezésben, így a könyvtárosokhoz gyakrabban fordulnak segítségért. Jó szakmai megoldások persze lennének e probléma megszüntetésére, akár a példányszám gyarapítása, akár a katalóguscédulákon vezetett lelőhely-jelzet, ám ezek a könyvtárak mai anyagi helyzetét tekintve luxusmegoldásoknak tűnnek, s az eredetileg szakmai kérdés — mint munkánkban annyiszor — ismét a szakember személyes vállalásának kérdése lesz: vállalja-e a plusz munkát, megéri-e neki, mert szakmai ambíciója, hasznosságának tudata erősebb az önkíméletnél, vagy sem? S azoknak, akikben ez a belső hang az erősebb, feltétlenül jó segítséget adhat Barczy Zsuzsa körültekintő hatáselemzése.

VERCSEG Ilona